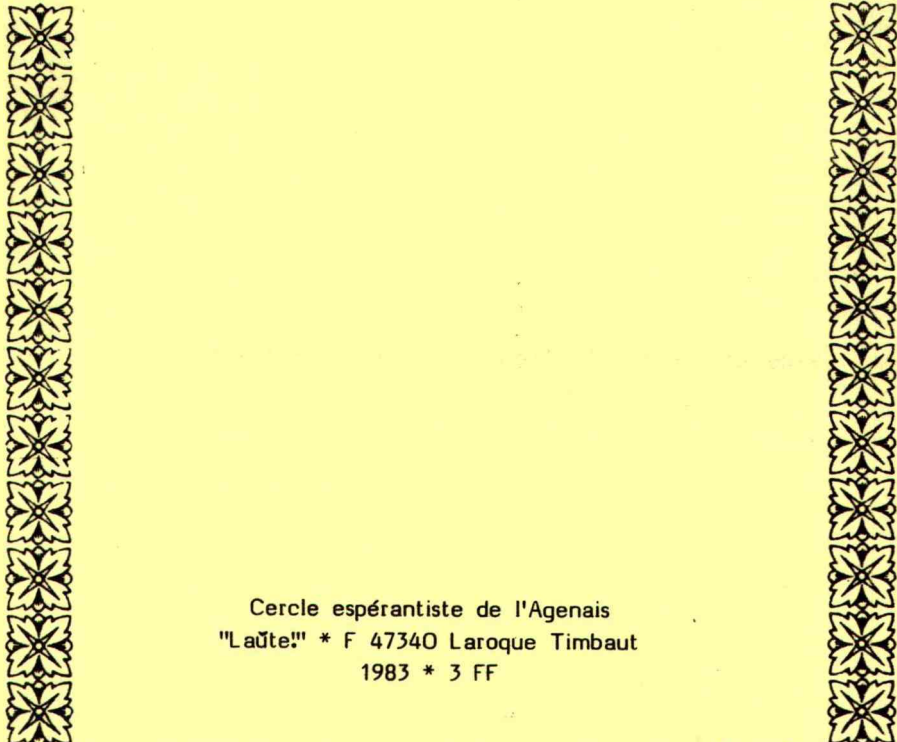




leo polak

**unuco
super
prokreda dividiĝo**



Cercle espérantiste de l'Agenais
"Laŭte!" * F 47340 Laroque Timbaut
1983 * 3 FF

— SAT —
broŝurservo



Nura nekredo ankoraŭ ne estas libera pensado; nura negativa "sendieco" ankoraŭ ne estas pozitiva racieco aŭ moraleco, se ne paroli pri toleremo, tiu same rara kiel rava frukto de la arbo de l' Objektiveco.

Leo Polak.

Enkonduke

Profesoro doktoro Leo Polak naskiĝis la 6-an de januaro 1880 en Steenwijk, malgranda urbo en la Nederlanda provinco Overijssel. Li studis juron en la universitato de Amsterdam kaj doktoriĝis per jura-filozofia disertacio. Poste li ricevis honoran doktorecon kaj en 1929 fariĝis profesoro pri filozofio ĉe la universitato de Groningen, Nederlando.

Prof. Polak estas unu el la grandaj reprezentantoj de monisma, liberpensa, do senkreda filozofio. Li pasie defendis la aŭtonomian, t.e. la propran filozofion kontraŭ la heteronomia, t.e. la ordona kredomoralo. Klare kaj konvinke atestas pri tio lia ĉi-sekva radioparolado el 1931, kiu estas ankoraŭ tute aktuala. La noticoj kiujn li poste publikigis rilate al la parolado vidigas lian larĝan menson kaj profundan humanecon.

Komence de 1941 la tiama rektoro de la Groninga universitato denunciis Leo Polak al la nazia "Sicherheitsdienst" ("sekurpolico"), tiel ke oni arestis lin. Kiam di-kreda samĉelano en la prizono cerbumis pri la "postmorta mondo", Polak ĝemis en sia taglibro : "Jes, tiu estos la vera liberiganto kiu liberigos nin de la Liberiganto."

La 9-an de decembro 1941 la kuraĝa, humanisma filozofo mortigis en la koncentrejo Sachsenhausen en Germanio. La torturistoj povis rompi nur lian korpon, ne lian spiriton. Leo Polak konsekvence **vivis** sian filozofion - granda escepto - kaj ankaŭ pro tio restos lumturo en tempoj de barbarismo kaj malespero.

En septembro 1983

Feiko Munniksma

Radioparolado farita de Prof. d-ro Leo Polak
por la Liberpensula Radiodisaŭdiga Unuiĝo
(Nederlando), sabate, 21. marto 1931.
Elnederlandigis : Feiko Munniksma.

UNUECO SUPER PROKREDA DIVIDIĜO

En ĉi tiu grandvalora, mallonga horduono de granda escepto, per kiu ni samtempe anoncas la novan printempon, penetru en vian koron, en vian animon kaj en vian prudenton **la voĉo de la Libera Penso**. Tiu voĉo estas levita super ĉia persona, politika kaj partia interesoj, super ĉia eklezia aŭ sekta intereso, super ĉia kredodiferenco kaj religia rankoro, super ĉiuj tiuj potencoj kiuj akuzas unu la alian pro herezo, plie disfendas nian kompatindan, disŝiritan, dispecigitan mondon kaj eterne disfremdigas la homojn. Temas pri la voĉo de la plej profunda, plej sankta unueco kaj komuneco de ni ĉiuj, pri la voĉo de la por ĉiuj validaj **universalaj vero, justo kaj amo**.

"Rezonado kaj filozofado panon ne donas". Kie estas la volo labori, tie estu la eblo honeste perlabori la ĉiutagan panon. Ve al la socia malbeno de l'senlaboreco.

Sed per pano sola la homo ne vivos kaj ne povos vivi. Li ankaŭ havas aliajn ol materiajn, li havas **spiritajn** bezonojn. Spirita, ne en la senco de la spirito de l'ekleziuloj, kiuj diras al vi "surtere ne estas la feliĉo", kaj trompe promesas al vi alian ol nian realan mondon, mondon de l'kredo, postmortan mondon, sed **spiritaj** bezonoj en senco kiu **surtere** validas por ĉiu el ni : la sopiro kaj soifo al vero, al justo **ĉi tie, surtere**. Ni volas scii kaj kompreni **ĉi tie** kio estas la plej profunda senco de mondo kaj realo, de vivo kaj morto ; ni, kiel raciaj estaĵoj, serĉas respondon al tiuj eternaj demandoj pri **kielo** kaj **kialo**, pri esenco kaj fundamento de ĉiuj aĵoj, pri la eterna distingo inter bono kaj malbono, justo kaj maljusto, vero kaj iluzio.

Nu, al ĉi tiuj prademandoj de l'instruo pri mondo kaj vivo la mil kaj unu religioj jam de plej frua tempo donas siajn milspecajn, diferencajn, kontraŭajn respondojn de l'kredo... La religioj kun siaj dioj kaj diinoj, siaj di-personoj, anĝeloj kaj diabloj, potencoj de ĉielo kaj infero, siaj fantomoj kaj demonoj, kiuj postulas timon, respekton kaj ekzorcon per pentofaraj oferoj kaj magiaj formuloj, per rito kaj ceremonio ; la religioj, kun sia antaŭnaska mondo kaj sia postmorta mondo, siaj subteraj mondoj kaj superteraj mondoj, siaj regionoj de infero, purgatorio kaj ĉielo... ; la milspecaj elpens-aĵoj de la milobla mitologio, la laŭ popolo, tempo kaj kulturo ŝanĝiĝantaj, variantaj respondoj de la centoj da sanktaj libroj kaj skriboj, la di-revelacio kaj sanktaj tradicioj de Ĉino kaj Egipto, kristano kaj budhisto, judo kaj mahometano, ŝamano kaj ŝintoisto, vedisto kaj Parsio, ĉiuj kun siaj sanktaj pastroj kaj predikistoj, kun siaj di-scientistoj, ekzegezistoj kaj leĝoscientistoj.

Kaj ĉiu el tiuj kontraŭaj, batalantaj respondoj de la mil kaj unu religioj kaj sektoj postulas **kredon**, postulas akceptadon de difinitaj dogmoj, de la doktrinoj de l' "vera instruo", kiun pro ties supernatura deveno oni nomas "revelacio", levita super kritiko kaj racio.

Kaj ĉiu el tiuj mil kaj unu formoj de kredo havas sian **komunumon**, sian propran **grupon**, jen kelkajn centojn, jen centojn da milionoj, kiel la konfesantoj de Budho, de Kristo, de Bramo. Kaj kio kiel "dia" vero estas gravurita en la sendefendan infan-animon por la vivo en miloj da kazoj **interne de** la grupo, tio estas "kondamninda mensogo", "pastra trompo", "ĉarlatanado" por la alipensantaj mildekoj **ekster la grupo**.

La **propra** kredo de ĉiu grupo nomiĝas "sankta", kaj la sankta kredo de ĉiuj aliaj grupoj, de multaj milionoj da aliuloj, nomiĝas "superstiĉo", "sakrilegio", "idolkulto". Ĉiu grupo rigardas la diajn revelaciojn, la sanktajn skribojn, la koranojn, la bibliojn, la librojn pri la reĝoj, kaj la vedojn de ĉiuj aliaj grupoj kiel mizerajn idoligitajn elpensajojn de

l'homo, kiuj false prezentas sin kiel la "Vorton de Dio"... Kaj la tero iĝas ruĝa pro la sango de la sanktaj militoj por la sankta kredo de parsioj kaj lamaoj, judoj kaj paganoj, protestantoj kaj katolikoj, mahometanoj kaj hinduoj. Tiele la **sektoj** kaj la **sektanoj** tranĉas kaj noĉas en korpon kaj animon de la kompatinda sanganta homaro...

Tiel la religio estas la granda disfendanto de la kulturo, kiu incitas popolon kontraŭ popolo, genton kontraŭ gento, vilaĝon kontraŭ vilaĝo, familion kontraŭ familio, edzon kontraŭ edzino kaj fraton kontraŭ frato en la plej akra, la plej principa, la plej fanatika malamikeco, nome : la proreligia malamo, la kredo-malamo. Ĉiuj civilizitaj lingvoj de la mondo konas la vortojn "proreligia malamo" kaj "kredo-malamo", sed "proreligia amo" aŭ "kredo-amo", kiel speciala speco de amo al kunhomoj, estas nekonata vorto en ĉiuj lingvoj de l'mondo. Ĉar oni havas la amon, la ununuran, veran, puran amon, aŭ oni ĝin ne havas, kaj tio havas absolute nenion komunan kun religio aŭ kredo. Tio ne estas afero de kredo aŭ instruo, sed de **karaktero**, de la **koro**. En tiu demando la fakto ke oni estas katoliko aŭ protestanto, pagano aŭ kristano, judo aŭ mahometano estas tute same sensignifa kiel la indikoj germano aŭ semido, ĉino aŭ eŭropano.

Por ĉiu kredo, kiel ni vidis, ĉiu alia kredo estas superstiĉo, ĉiu sankta skribo de aliuloj mizera, idoligita elpenaĵo de l'homo. Tia kredaro ne povas rezisti al la nedogma, senantaŭjuĝa ekzameno, al la nekreda scienca kaj filozofia kritiko, kaj do montriĝas iluzio, eraro kaj memtrompo... Tiel ĉiu religio, ĉiu kredo songas sian propran songon, vivas en sia propra songomondo kaj rigardas tiun kiel la unusolan veran realaĵon, kiu devas esti unu kaj la sama por ĉiuj.

Ho homo, vekigu el ĉi tiu abomena songo. La tagiĝo de la libera penso ekbrilas sur la firmamento. La romantikuloj laŭplaĉe moku : la homo estas reĝo kiam li revas kaj almozulo kiam li pensas; ni respondas : pli reĝa estas la almozulo en la regno de l'vero ol la reĝo en la regno de l'revoj.

Vekiĝu al la unusola vera, por ĉiuj validaj vero kaj realo, al la lumo de l'eterneco **interne de vi**, unu en ni ĉiuj ; al la universala, tio estas la **universale valida**, ne plu roma aŭ juda aŭ protestanta aŭ mahometana, sed **homa racio kaj racieco**, al la **universala**, ne plu roma aŭ juda aŭ protestanta aŭ mahometana **amo kaj justo**.

Kie ni trovas tiun klaran eternan lumon, kiu al niaj plej profundaj spiritaĵoj pri mondo-kaj viv-instruo donas simplan respondon validan por ĉiuj kaj ĉiam ; kie ni trovas nian mond-unecon kaj nian mondpacon kaj nian mondkomunaĵon ? Ne en la obskuraj labirintoj de la kredodogmoj, sed en la **"natura lumo"**, la **"lumen naturale"** de la en ni ĉiuj vivanta **Racio**, kiu manifestiĝas en nia natura, prudenta kaj morala sento kaj konscio; tiu logika kaj etika Racio, kiun Spinozo nomis "la plej alta talento" de ni ĉiuj kaj "la suno en la regno de vero kaj saĝo" kaj kiu laŭ Kantio estas nia "plej alta bono surtere". "Akceptu, diras Kantio, tion kio ŝajnas al vi plej kredinda post zorga kaj honesta ekzamenado, ĉu faktojn, ĉu argumentojn, sed gardu vin kontraŭ unu afero: ne kontestu al la Racio tion kio ĝin igas la plej alta bono surtere, nome la privilegion esti la lasta provoŝtono de l'vero. Se vi agas male, tiam vi, malinda je ĉi tiu libero, devos certe perdi ĝin."

Tio estas la Racio, kiun iu kredofanatika Lutero same krude kiel profane insultis "putino de l'diablo" ("Teufelshure"). La puno kiun Kantio anoncis, nome perdo de la spiritolibero, ne forrestis ; la granda genia reformanto restis kaptita en diablokredo. Li deklaris en biblie dogma kateniteco: "Mi ne toleras kompaton por tiuj sorĉistinoj ; mi deziras ke oni forbruligu ilin unu post la alia." Kaj li nomis Kopernikon "farsulo", "kiu renversas la astronomion", tial ke, male al Josuo, kiu ja diris : "Suno, haltu" li, Koperniko, pruvis ke la suno estas senmova kaj la tero turniĝas, anstataŭ inverse. Tiel okazas kie la kredo klopodas sklavigi la racion, la liberan pensadon.

La libera pensado ne konas alian kriterion ol tiun

puran racion ; ĝi sola konigas al ni la eternan kriterion de l'vero por nia pensado, la kriterion de l'belo por nia sento kaj la kriterion de l'bono, la kriterion de l'amo kaj justo por nia volado kaj nia etiko. Ĝi estas la fonto mem de l'kriterioj de vero kaj iluzio, de l'kono de bono kaj malbono, el kiu ni pensas kaj ekzamenas, juĝas kaj prijuĝas. Ĝi ne postulas pridubindan, neracian kredon, sed donas al ni neskieblan, racian certecon, la firmecon kaj solidecon, la profundan grundon sur kiu ni staras en la lumo de l'eterneco.

Pensa leĝo kaj morala leĝo de la racio havas nenion komunan kun Dio aŭ ordono, kun volo aŭ arbitro. Same kiel dia volo aŭ homa volo ne povus kaŭzi ke duoble du ne estus kvar, tiel same ĝi ne povus kaŭzi ke neracia, partieca egoismo ne estus malbona kaj kondamninda kaj ke honesto, amo, justo ne estus noblaj kaj bonaj en si mem.

Kiel ne ekzistas kristana aŭ pagana logiko, tiel ankaŭ ne ekzistas kristanaj aŭ paganaj honesto, virto, amo, justo. Ekzistas nur unu eterna, racia, ĝenerale homa logiko, kaj ekzistas nur unu eterna, racia, ĝenerale homa honesto, virto, amo, justo. Kaj kiel la logiko estas afero de la **prudento**, sendependa de kredo aŭ nekredo, tiel same honesto, amo, justo estas aferoj de la **koro**, de **karaktero**, de **inklinado**, sendependaj de kredo aŭ nekredo.

Unu gramo da karaktero pezas pli multe en la pesilo de l'moraleco ol mil funtoj da kredo.

La kredantoj disputas pri la demando ĉu la kredo beatigas aŭ la laboroj, sed mi diras al vi : ve al ĉia egoisma zorgado por propraj animo kaj beateco. **Moraleco** ne estas afero de kredo nek de laboroj, kiuj estas nenio kaj vantaj sen la pura, neprofitema, servema **amo**, levita super ĉia kredo aŭ nekredo. Ja, "se mi parolus la lingvojn de la homoj kaj de la anĝeloj, kaj mi ne havus la amon, mi estus tintanta metalo aŭ sonanta sonorilo... kaj se mi havus la tutan kredon, tiel ke mi movus montojn, **kaj ne havus la amon**, mi estus **nenio**." (I Korintanoj XIII 1, 2).

Do amo ne estas afero de kredo aŭ nekredo, sed de karaktero. Oni parolas pri karitataj fratinoj. Ve, se ili estas nur kredofratinoj! Ĉu vi deziras scii kion vi morale valoras ? Demandu al vi kion vi farus, kiel vi aranĝus vian vivon, se vi estus absolute nekreda, se vi vivus en plena certeco de la liberpensulo ke ne ĉiovida okulo vin vidas, ke ĉiopova pekovenĝanto kaj virtorekompencanto kaj repaganta postmorta mondo estas moralfalsantaj elpenŝaĵoj de l'homo, ke do neniam puno pro via peko, se ne paroli pri ia "rekompenco" por via virto, atendas vin... Kaj **ĉio tiam** estus via vivelekto, via libera **prefero** : honesto aŭ trompo, pureco aŭ malĉasto ; kion vi tiam volus oferi por via proksimulo por ties bono mem, ne por via propra bono aŭ pro dio. La respondo al tiu demando decidus pri via morala valoro aŭ nevaloro, via digno en la lumo de l'eterneco.

Eĉ se ĉiopova diablo regus la mondon, kiu damnus nin pro niaj virtoj kaj beatigus nin pro niaj pekoj, karaktero restus karaktero, justo restus justo, trompo restus malestiminda kaj honesteco devo. Tiom absolute moraleco sendependas de kredo. Ne ekzistas paganaj aŭ kristanaj aŭ judaj **kredo-virtoj** - nur paganaj kaj kristanaj kaj judaj **ĝenerale homaj karakteraj virtoj**. Kaj ĉiuj sanktaj kredovirtoj, t.e. virtoj kiuj plene dependas de la kredo, estas nenio krom **ŝajne** sanktaj, hipokritaj brilaj pekoj.

La religio povas nek tuŝi la eternan kriterion de vero kaj moraleco de ni ĉiuj, nek povas ŝanĝi ies veran karakteron, lian internan honeston aŭ la gradon de lia vera oferemo. Ĝi do ne povas plibonigi kiun ajn, sed feliĉe ankaŭ ne povas igi iun malpli bona ol li aŭ ŝi estas laŭ sia karaktero. Tiel la religio el si mem liveras nur **surogaton** de moraleco kaj etiko.

La varo de la 1001 religioj estas nepura. Ĝi ja ĉiam estas miksaĵo plena de ekstermoralaj, se ne malmoralaj, elementoj, kiel sento de dependeco de persona ĉiopovo, timo de kolero aŭ puno, espero je bonvolo aŭ rekompenco kaj, ĝenerale, heteronomia

ordonmoralo anstataŭ aŭtonomia karaktermoralo. Kio estas eĉ pli malbona : la religioj plenas de amorala kaj malmorala kredo je ekzorco kaj elpetego kiu falsas la konsciencon per tiaj morale senvaloraj religio-"devoj" kiel ritaj "pureco" kaj "malpureco", uzado de "sakramentoj" ktp., ktp. Ke ĉiu el tiuj multnombraj religioj rekomendas sian propran miksaĵon kiel superan, kiel ekskluzive beatigan, kiel la veran ŝlosilon al la pordegoj de l'beateco, tio estas memkomprenebla. Sed la liberpensulo ridetas en silento kiam ili ŝajnigas siajn surogat-produktojn kiel la ununuran veran naturan buteron, kiel la solan veran nefalsitan moralecon kaj etikon. Kun la kredanta angla poeto Pope ni diras :

Furiozu pro l'vera kredo la batalo zelotara,
la vero apartenas al kiu vivas laŭ just' kaj
racio klara.

Kaj la disfenda karaktero de la religioj, kiu dividas la infanojn jam en la lernejoj laŭ diversaj kalvinismaj sektoj, laŭ romkatolika, luterana, juda kaj pagana, kiu sankcias la kastohonton kun ties sanktaj Bramanoj kaj ties malpurigaj parioj, kaj kiu malpermesas geedziĝon kaj amon super prokreda dividiĝo kiel la "kanceron" de la "miksediĝo", tiun disfendan karakteron povas elimini nenio en la mondo krom la sunbrilo de la natura racieco kaj moraleco. Tiu sunbrilo foje-foje ekaperas por momento ĉe la judaj profetoj, ĉe Lao-Ce kaj Budho, en la Talmudo kaj la Nova Testamento kaj traradias la instruon de Spinozo kaj Kantio.

Tio kion mi celas estas la konscio ke la unusola vera "religio" estus la pura, natura, ĝenerale homa moraleco, do nenio krom amo kaj justo, kaj ke ĉiuj aliaj kredopraktikoj, ne nur la sangaj aŭtodafeoj (t.e. "agoj de l'kredo!"), sed ankaŭ ĉiuj oferoj kaj preĝoj kaj devotaĵoj kaj ritoj, bapto, cirkumcido, manĝoleĝo kaj sankta manĝo povas nomiĝi nur "ŝajnoservo", "religia halucino", por paroli kun Kantio; aŭ, laŭ Spinozo : nur "superstiĉo".

Tio kion mi celas estas la Talmuda vorto (Sab. 31b) : "Amu vian proksimulon kiel vin mem, **tio estas la tuta instruo** ; ĉio alia estas nur ekzegezo"

(kaj, ni aldonas : rabena falsado). Kaj la sama penso ĉe Mateo VII, 12 : "Do ĉiujn aĵojn kiujn vi volas ke la homoj faru al vi, vi faru ankaŭ al ili, **ĉar tio** estas la Leĝo kaj la Profetoj". Aŭ eĉ pli koncize per la vorto de "Paŭlo" : "Amo estas la plenumiĝo de la Leĝo". Kaj samsence Kantio diras : "La mallarĝa pordego kaj la mallarĝa vojo kiuj kondukas al la vivo", **jen la bona vivkonduco**. Kaj "la larĝa pordego kaj la larĝa vojo kiuj kondukas al pereco kaj laŭ kiuj multaj iras", **jen la eklezio**.

La eklezio ? Sed ĉu vi do ne vidas la lumon brili el Stokholmo, mi aŭdas vin diri, la grandan "movadon por unueco de la eklezioj"? (*)

Vere, mi vidas ke estas sole kristanaj eklezioj kaj ke la romkatolika eklezio ne partoprenas, ĉar laŭ la Tezaro (Tezo 18) ja estu malbenita tiu kiu rigardas la protestantismon kiel formon de la "vera" kristanismo en kiu oni povus "plaĉi" al Dio same multe kiel en la roma eklezio. Ne, la nuro en kiu ĉiuj eklezioj de la mondo trovas sian unuecon estas kaj restos la semado de dividiĝo en la mondo. Ili ĉiuj predikas la amon (kompreneble, tiom kiom ili estas raciaj) kaj ĉiuj semas la malamon (malgraŭ si mem, tiom kiom ili estas heteronomiaj). Kaj la nura vera unueca eklezio estos la "eklezio" postulata de nia nobla filozofo Heymans : "Senreligia eklezio de la Idealo estas, kaj historie kaj logike, la postulo de l'estonteco".

Kiel tranĉe ĝusta estas la vorto de Weber : "Kaino mortbatis sian fraton Habelo ĉe la ofero ; trista antaŭsigno de la abomeninda mizero kiu devis rezulti el la diferencaj manieroj de oferado ĉi tie surtere". Ĉe la limo de la protestanta Ulstero en Irlando kaj la romkatolikaj distriktoj protestantoj kaj romkatolikoj estas senpardonaj malamikoj. Same amare kiel prave unu el tiuj limloĝantoj diris : "Se ni estus ateistoj, ni vivus unu kun la alia en paco kaj amikeco ; sed nun kiam ni estas kristanoj, ni vivas kiel kato kun hundo".

(*) En 1925 oni en Stokholmo okazigis internacian konferencon de protestantaj eklezioj sub gvidado de Söderblom, ĉefepiskopo de Upsalo kaj primaso de la sveda eklezio. Tiu konferenco strebis al unueco. (noto de l'trad.).

Tiel la pli kaj pli dissplitiĝantaj eklezioj kaj konfesioj restas la eternaj fendantoj de l'homaro kaj restas la komuna racio de ni ĉiuj, kun sia unusola senkreda racio-instruo kaj sia ununura senkreda etiko, la eterna fonto de nia **unueco super prokreda dividiĝo**. Voltero pravas, dirante : "La kredo ĉiam klopodis fari la mondon neloĝebla por alipensantoj. Ĝi spirite kaj korpe mortigis sennombrajn milionojn; nek la amo nek la racio estus difektinta al ili eĉ nur unu haron." Oni ripetadas ĝistede : la kredo beatigas kaj la amo blindigas. Ni kune konsciuj : la amo beatigas kaj la kredo blindigas.

Mi finu per parabolo, prenita el Genezo XI, la turkonstruado de Babelo. La **kredo**, kiel ni vidis, estas la fonto de nia plej profunda dividiĝo ; la **racio** estas la fonto de nia plej profunda unueco. Sub gvidado de la racio ni, laŭ la **raĵa** vorto de Spinozo, dezirus nenion por ni mem kion ni ne dezirus por ĉiu alia ; ni estus justaj, fidelaj kaj honestaj. Kaj la homaro estus unu popolo kun unu komuna celo, unu komuna spirita lingvo kaj unu animo. Sed la Dio de l'skriboj dispoziciis alimaniere. Nur aŭskultu nian Genezan rakonton: "La tuta tero havis unu lingvon kaj la samajn vortojn... kaj ili diris unu al la alia : Venu, ni konstruu al ni urbon kun turo kies pinto atingas ĝis en la ĉielo... por ke ni ne disŝutiĝu tra la tuta mondo. Sed Javeo descendis por rigardi la urbon kaj la turon kiujn la homoj jam konstruis kaj diris : 'Jen, ili formas unu popolon kaj ĉiuj havas la saman lingvon. Tio ĉi estas nur la komenco de tio kion ili faros ; nun ili povos realigi ĉiujn siajn planojn senĝene. Ni do descendu kaj tie konfuzu ilian lingvon, tiel ke ili ne komprenos unu la alian.' Tiel la Sinjoro disŝutis ilin de tie tra la tuta mondo kaj ili ĉesis konstrui la urbon." Kaj tiel restis ĝis la nuna tago.

Sed ek do ĉiuj ni, ek al batalo kontraŭ tiu malamika potenco, kiu rompas nian unuecon, kiu frakasas nian komunaĵon kaj niajn plej altajn packonstruojn; kiu humiligas kaj dispelas kaj konfuzas nin, tiel ke ni ne plu komprenas nian komunan lingvon!

For el la mallumo de l'preĝejoj kaj karceroj, kiuj katenas kaj konfuzas la spiriton kaj disŝiras la mondon, kaj eksteren, en la torenton da lumo de la ununura, vere universala, por ĉiuj brilanta Suno de la Libera Penso.

Suno de l'racio, suno de l'amo, suno de l'justeco, **illustra nos**, trarilinu nian koron kaj liberigu nin de l'malbono, de la Babela lingvokonfuzo de l'kredo, por ke en via sankta lumo ni konkorde rekonstruu la urbon kaj la turon de l'homaro !

Klarigo de kelkaj propraj nomoj kaj nocioj kiuj ne troviĝas en Plena Ilustrita Vortaro (PIV), aŭ en ĉi tiu teksto estas uzitaj kun diferenca signifo.

Heymans, Gerard (Hejmans Ĥerard) 1857-1930 ; nederlanda filozofo kaj psikologo. Laŭ H. ne la agoj de l'homo estas objekto de moralaj prijuĝoj, sed la karaktero sur kiu baziĝas tiuj agoj.

Weber, Max (Veber Maks) 1864-1920 ; germana sociologo kaj historiisto ; unu el la plej grandaj figuroj el la historio de l'sociaj sciencoj.

Aŭtonomio, la karakteriza eco de moralsistemo laŭ kiu la homo ekzamenas kaj (pri)juĝas sendepende de ekstera aŭtoritato. La homo ja devus obei nur bonan aŭtoritaton, do tiun obeadon necese devas antaŭi lia propra, memstara prijuĝo. Kp.: heteronomio.

Heteronomio, karakteriza eco de moralsistemo kiu serĉas la aŭtoritaton de siaj instruoj ne en la homo sed ekster li, ekz. en eklezio kaj ŝtato. Tiele la sekvenda konduto estas preskribata laŭ diaj aŭ sociaj ordonoj. Kp.:aŭtonomio.

Directeur de publication & imprimeur
Christian Baudé, F 47340 Laroque Timbaut